

1-3. Szép é - let, víg é - let, So - ha jobb, só - ha jobb
 nem le - het, Hopp, hát jő - jön,
 ka - to - ná - nak, I - lyet ki sze - ret!

Menjünk azért seregesen,
 Tartsuk meg hazánkat,
 Vérrel, bérrel oltalmazzuk
 Szent, szent koronánkat!
 Szép élet... stb.

A 15 szakaszra terjedő szövegből az 1., 2., 12. versszakot közöljük. A dalt énekelheti 10–15 tagú leventecsapat (unisono). Ahol elég nagy színpad van, igen hatásos, ha a csapat zászlóval, a dal ütemeire lépkedve jelenik meg a színpadon, azt egyszer körüljárja, aztán megáll, s a dal többi részzeit így énekli. Majd pedig az utolsó szakasz éneklése közben, alkalmas időben kezdve, ismét körüljárja a színpadot és eltávozik. A dal olyan részénél induljon el a csapat, hogy az a színpadról való teljes levonulással érjen véget.

Magyar Ferencné

A FRANCIA GYARMATBIRODALOM

A francia kormány 1931-ben gyarmati kiállítást rendezett Párizsban. Nem a főváros idegenforgalmát akarta növelni. Ezekben az években még minden különösebb esemény nélkül is özönlöttek a föld minden részéből a „világ fővárosába“. E kiállítással akarta megünnepelni a gyarmatosítás újabb korszakát, amely Algériának 100 éve történt elfoglalásával kezdődött meg, de megmutatni is saját népének azt, mit jelent számára a birodalom. A franciák mindig híresek voltak arról, hogy nem szeretnek kimozdulni hazulról, hazájukon kívül más országot, más népet nem ismernek. A nép zöme nem ismerte saját gyarmatait és fogalma sem volt arról, hogy milyen nagy hasznot meríthetne belőlük.

Pedig a franciák régi gyarmatosítók. Alig fészkelték meg magukat a spanyolok és portugálok s csak néhány évtizede felfedezett Amerikában és Indiában, már ők is útrakeltek és 1534-ben a kanadai Szent Lőrinc folyó partvidékén a később várossá fejlődött Québec- és Montréal-telepet¹ alapították. Egy francia úr később hűbértokba kapott nagy területet Észak-Amerika földjéből. E birtok és telepek egyesítéséből lett a XVII. század folyamán a Kanadának nevezett egységes gyarmat. Nevét „kannathá“-ból kapta. Ez az indián szó a kunyhók sokadalmát jelenti.

¹ Francia ejtése: kebek, monreál,

A francia élet XIV. Lajos idejében minden téren nagyon előre lendült. A gazdasági előhaladás főként egy banktisztviselőből lett miniszter, Colbert² érdeme. Egyik főtörekvése az volt, hogy Franciaországban az ipart megteremtse és felvirágoztassa, a másik pedig, hogy az országnak gyarmatokat szerezzen. A gyarmat olcsó élelmiszereket és ipari nyersanyagokat szállít, azonban ebben a korban sokkal fontosabb volt az, hogy az anyaországtól kénytelen megvásárolni minden iparcikket és csak neki adhatja el minden áruját. Persze olyan áron, amilyent az anyaország iparos, kereskedője kért, illetve felajánlott. Idegen országok iparosait, kereskedőit be sem engedték a gyarmatra. Ezek áruit azután az anyaország kereskedői nagy nyereséggel értékesítették külföldön.

Colbert iparfejlesztési politikája igen eredményes volt. Ettől kezdve híres a francia ipar. Műzslése sok termékét: a selymet, szőnyeget, gobelint,³ porcellánt stb. világszerte ismerik. Gyarmatok szerzésében már sokkal kisebb a sikere. Bízgatására nagy kereskedelmi társaságokat alapítottak francia kereskedők, de sem ők, sem a társadalom nem hittek a gyarmatosítás hasznában. Így azután a kormánytól függő pénzemberek kelletlen tőkebefektetései voltak e társaságok. A kormány erős támogatására mégis elkezdtek gyarmatokat minden földrészen. A legnagyobb az északamerikai volt. Prémkereskedők a mai Brit-Észak-Amerikát járták be, mások a Mississippi folyón lehatoltak egészen a torkolatáig s a folyó két oldalán nagy területeket foglaltak le. Ennek emlékeit az USA. több helyneve, így St. Louis, Louisville város, a XIV. Lajos tiszteletére elnevezett Louisiana állam, az orléans-i herceg nevét viselő New(Új)Orléans-örzi. Előindia keleti partjain, az Indiai-óceánban, Afrikában pedig a Szenegál-folyó partjain is létesült néhány telep, így a most sokat emlegetett Dakar (1736). Ha megértik és támogatják híres honfitársunk, gr. Benyovszky Móric törekvéseit, akkor Madagaszkár is már ekkor birtokukba került volna, éspedig sokkal kisebb áldozattal, mint amivel később megszerezték. Nyugat-Afrika legértékesebb áruja a rabszolga volt. Kereskedelmétől a franciák sem riadtak vissza, mert nagy haszonnal járt. Diplomáciai előkészületeket tett Colbert Hátsó-India gyarmatosítására is. Erőfeszítései azonban tehetetlenek voltak honfitársai hitetlenségével szemben. A nagy kereskedelmi társaságok egy kivételével még az ő életében feloszlottak és csak az erős hadiflotta biztosította a francia kereskedelem szabadságát a tengereken.

A gyarmatosítás növelte az Anglia és Franciaország között már régóta meglévő ellentéteket. Amikor azután kitört a hétéves háború, Anglia Franciaország ellen fordult. Az angol flotta erősebbnek bizonyult és az 1763-iki párizsi békekötésben néhány apró sziget kivételével csaknem minden amerikai birtokát elvesztette. Úralma emlékei azok a franciák, akik ma Kanadában élnek és a lakosság harmadát alkotják. Néhány telep kivételével elvesztette Előindiát is, mert a kormány nem hitt a francia császárság megalapíthatóságában és ezért nem támogatta egyik kiváló gyarmati tisztviselőjének ezt a törekvését. Az angolok ellenben elhitték, hogy lehetséges az uralmuk Indiában s az ő tisztviselőjük ezirányú munkálkodását minden erejükkel elősegítették. Ennek az eredménye a brit uralom alatt álló indiai császárság. 1812-ben Louisianát, az utolsó amerikai szárazföldi birtokot

² Ejtisd: kolber.

³ Ejtisd: goblen.

Napoleon adta el az USA.-nak mai pénzben kifejezve kb. 80—90 millió pengőért. Kellott az orosz hadjáratra. Colbert álma a francia gyarmatbirodalomról a XIX. század elejére szétfoszlott.

A XIX. században mindent újra kellett kezdeni. A mai gyarmatbirodalmat 1815 és 1870 közt alapozták meg azokon a maradványokon, amelyeket Szenegambiában az 1814-es béke meghagyott nekik. Ezenkívül még Réunion⁴ és a bizonytalan madagaszkári birtok volt az övék Afrikában.

Az új gyarmatosítási korszak 1830-ban Algéria elfoglalásával kezdődött. Ez évtől 1890-ig jóformán alig múlik el év gyarmati háború nélkül. A napoleoni háborúkban annyi francia pusztult el, hogy még ma sem heverték ki ezt a vérveszteséget. Arra nem is gondolhattak, hogy az e hódítások ellen elszántan védekező arabokra, szudáni négekre és szaharai tuaregekre franciákból álló hadsereget vezényeljenek. Ez öngyilkosság lett volna. 1835-ben tehát megszervezték az idegen légiót. A különböző európai népek társadalmának hajótöröttei találtak menedéket ebben a seregben és tettek megbecsülhetetlen szolgálatokat a gyarmati hódításokban.

A 60 évig tartó hadviselés alatt nem mindig a katonák hódítottak, hanem az utazók és kereskedők is, s a békés állapotok megteremtése mindig a meghódított lakosság gondolkozásának, hagyományainak figyelembevételével sikerült. Ebből mi is tanulhatunk. És nagy része van a sikerben a francia kispolgár takarékoságának is. Ő gyűjtötte össze azokat a nagy tőkét, amelyek a gyarmatok megszerzéséhez és gazdasági kihasználásához szükségesek. Mert a gyarmatosításhoz sok pénz kell. És ezt a franciák elő tudták teremteni. Nemosak nekik, hanem a meghódított népeknek is hasznára váltak a gazdasági befektetések, mert életszínvonalukat megjavították.

Ma mégis szükséges, hogy Algéria és Tunízia elfoglalásának részleteiről nagy vonásokban megemlékezzünk. Észak-Afrika, Marokkó kivételével a múlt század elején a töröké volt, de a tényleges hatalmat a dey gyakorolta. Őt nem a szultán nevezte ki, hanem az ottani néphadsereg választotta. Ezért sem ő, sem megbízottai, a bejek nem törődtek a törökkel. A dey székhelye Alger⁵ és országa évszázadok óta kalózkodásból élt. Bár a francia hajósok sokat szenvedtek az algériai kalózoktól, mégis elég jó viszony volt a dey és Franciaország közt. A dey jóakarata folytán a nagy forradalomban a direktórium megrendelésére két algériai zsidó nagyobb gabonamennyiséget szállított hitelbe az éhező országnak. De éppen ez az adósság lett később a szakítás okozója.

A napoleoni háborúk idején a névleg török Algéria is kénytelen hadakozni Franciaország ellen. De ez nem volt komoly ok a szakításra. Sokkal inkább vezettek ehhez a kalózkok megismétlődő támadásai a francia védelem alatt álló pápai hajók ellen és a két algériai zsidó követeléséért megindult per hosszadalmassága. Ez már a deynek is a zsebére ment s e fölötti türelmetlenségében a tárgyalásra megjelent francia konzult légycsapóval arculvágtat és palotájából kidobatta.

Elképzelhető, hogy ez a sértés mennyire felbőszítette a konzult; ő pedig mindent megtett, hogy a francia nép a hódítás e kitűnő ürügyét el ne szalassza. Vegyük számításba azt is, hogy az akkor uralkodó X. Károly kormányzásával nem voltak kibékülve a franciák. A kormány tehát meg-

⁴ Ejtisd: reünion.

⁵ Ejtisd: alzsé.

ragadta ezt az alkalmat, hogy hadüzenettel lecsillapítsa a forrongó országot. 1827-ben indultak meg a francia hadihajók, de az angolok érzékenysége miatt csak az algiri partok zár alá helyezésében állt az ellenségeskedés. Az algériaiak nem sokat törődtek ezzel, sőt amikor a franciák békekövetet küldtek hozzájuk s az eredménytelenül távozott, ágyúzták a hajóját. Ez a cselekedet is arculcsapása volt a nemzetközi szokásnak. Most azután csakugyan elfogyott a kormány türelme. 1830. jún. 14-én kihajóztak 37.000 katonát és júl. 5-én a dey megadta magát. Az ország belsejéért még évekig tartott a háborúskodás, míg végre 1843-ban egész Algériát elfoglalhatták. Így vele egyforma nagy terület került Franciaország birtokába.

Az ezt követő hódítások akár Algéria, illetve az érte elfoglalt területek fölötti uralom biztosításának is tekinthetők. Algéria megtarthatásáért elfoglalja Tuniszt és a közeli szaharai oázisokat, de hogy mindezt ne vehessék vissza volt uraik, kénytelen ezeket tovább úzni és újabb földeket megszállni. Természetes, hogy a már egyszer kezébe került földet, amelyért vért, később pedig pénzt is áldozott, minden erejével iparkodott meg is tartani. Ez a kényszer vezette Tunízia, a Szahara és Marokkó elfoglalásához. Íme, milyen messzeható következményei lettek a rossz helyen alkalmazott légyecsapónak!

Tuníziára 1881-ben került a sor. A porosz-francia háborúban elszenvedett vereség után nagyon vágyódott az ország katonai aicsoségre, még jobban kívánta azonban a terjeszkedést a növekvő tőkebőség, amely gyümölcsöző befektetést, s a fejlődő ipar, amely nyersanyagokat és új piacokat keresett. E vágyak kielégítésére azért mutatkozott Tunízia a legalkalmasabbnak, mert közel van Algériához és ennek biztosítása miatt szükséges is volt birtoklása. E mellett zilált pénzügyei miatt Anglia, Francia- és Olaszország pénzügyi ellenőrzése alatt állt. Az utóbbi volt legjobban érdekelve ebben. Tunízia gazdasági főuralma ekkor már olasz kézben volt. Az 1870—1871-iki háborút azonban nem használta fel elfoglalására, hiszen egyelőre elég gondot okozott az olasz egység megteremtése. Az elmúlt 10 év azonban figyelmeztette Franciaországot, hogy ha nem cselekszik gyorsan, Olaszországgé lesz ez a föld. Ekkor egyfelől Tunisz és Bizerta, másfelől a Szicíliaiban fekvő Palermo és a szardíniai Cagliari⁶ birtokában Olaszország kettévághatná a Földközi-tengert és elzárhatná a Szezei-csatornán átvezető rövidebb indiai tengeri utat. Ezért Anglia szívesen hozzájárult Franciaország tuníziai foglálásához. Villámháború volt ez is. A franciák 1881. máj. 1-én kezdték meg a hadműveleteket és a tuniszi bej már 12-én aláírta a szerződést, amelyben elfogadta a francia védnökséget. Ezzel akkora terület jutott Franciaországnak, mint a Pesttel és Bács-Bodrog megyével kisebbitett mai Magyarország. Az olaszokat azonban a csalódás arra készítette, hogy Német- és Ausztria-Magyarországgal hármass szövetségbe lépjenek és itt keressenek védelmet a jó barátoknak hitt államok ellen.

Tunízia után a franciák Szudánban és a Szenegál folyó mentén, valamint a guineai parton terjeszkedtek. Ez már Angliát is közéről érdekelte. Ezért 1890-ben a két állam megbízottai megosztottak Afrikán. A megegyezés értelmében Algéria déli széle, a Niger mellett fekvő Szai, a Csád-tó melletti Barua közt húzott vonallal határolt terület és Madagaszkár a franciáké, az Alsó-Niger termékeny földje, a Niger és a Csád között fekvő

⁶ Kájari.

gazdag Bornu- és Szokotóország ellenben az angoloké. Egy futó pillanás Afrika térképére megmutatja, hogy bizony ebben az osztozkodásban Anglia járt jól, mert termékeny földhöz jutott, a franciáknak ellenben a Szaharát engedte át. Meg is mondta egy alkalommal az angol diplomata, aki az osztozkodásnál hazáját képviselte: „Odaadtuk azt a homokbuckát a gall kakasnak, hadd kaparásson benne.“

Amilyen mulatságosnak látszott a franciák Szahara fölötti uralma, annyira természetes következménye volt ez Észak-Afrika és Szudán birtoklásának. Érthető, ha akarták, hogy az északi és déli birtok közvetlenül érintkezessen egymással. Ez a kívánság csak úgy teljesíthetett, ha a közben fekvő Szahara is az övék. 9 év múlva már az angolok sem mulattak a sikerült osztozáson. A franciák ugyanis időközben megszerezték a Vörös-tenger partjának, ma Francia Szomáliföldnek nevezett területét. Ennek kötője Dzsibuti, amelyről nemrégén sok szó esett. Ez Adennel szemben fekszik. A belgák és a négus szövetségében megkísérelték, hogy Nyugat-Szudánhoz csatolják Kelet-Szudánt is. Dakar és Dzsibuti közt akartak összeköttetést létesíteni. A francia hadsereg el is jutott Fashodáig,⁷ másik kettő azonban kénytelen volt visszafordulni. Ez a foglalás annyira sértette Anglia érdekeit, hogy csaknem háborúra került a sor a két ország közt. A magára maradt Franciaország kénytelen volt meghátrálni és beleegyezni abba, hogy Nyugat-Szudán Angol-egyiptomi Szudán legyen, ő pedig Kanem, Vadai és Bagirmi néger országokat kapja. Ez volt az ú. n. „fashodai affér“.⁷

A világháború előtt birtokba vette Marokkó egy részét, utána pedig a békeparancsok alapján Kamerun és Togo német gyarmatokon osztozott meg Angliával. Ezzel létrejött Francia-Afrika mai területe. Részei: Algéria, Tunízia, Francia Marokkó, a Szahara, a Niger és a Szenegál folyó vidékére terjedő Francia Nyugat-Afrika, a Kongó és Csád-tó közt elterülő Francia Egyenlítői Afrika, Madagaskár, Réunion és Francia Szomáliföld.

A Szahara természetesen mindig komoly gondot fog okozni, mert nehezen járhatóságával nagyon elválasztja az értékes Szudánt és Szenegambiát az anyaországtól. Ezt a világháborúban érezték először érzékenyen. A néger jó katona. Minél több kellett volna belőlük a harctereken. Csakhogy hosszadalmas volt az átszállításuk. Ezért mindjárt a háború után megkísérelték, lehetne-e gépkocsival közlekedni a Szaharán? A kísérlet sikerült és ma már nem hernyótalpas autók járnak a sivatagon, amilyen a kísérleti kocsik volt, hanem rendes autóúton száguldhatnak a gépkocsik. Ez a közlekedés azonban drága, tömegszállításra alkalmatlan, ezért elhatározták, hogy vasutat építenek Oránból Tanezruf és Arauan sivatagon át Timbuktuba és Szegu Szikoroba a Niger mellé. Ezzel a vasúttal Oránból Timbuktuba három nap alatt eljuthat az utas, míg az autó heteket vett igénybe; e mellett olcsóbb is lesz, mint a gépkocsizás.

Az ázsiai birtokok egy része Előindiában van. Ez a pár telep az egykori kereskedelmi vállalkozások maradványa. Maradandóbb eredménnyel járt Hátsóindia keleti részének megszerzése. 1787-ben kezdődtek a francia terjeszkedést megindító tárgyalások. Franciaország inkább diplomáciai úton, mint háborúval növelte állandóan ezt a gyarmatot, bár az harctól sem riadt vissza. 1907-ben a mai Tai-föld (Sziám) is kénytelen volt elég nagy területet átengedni. Ezeket azonban a múlt évben Franciaország visszaadta. A fran-

⁷ Fasoda.

ciáké még a délkinai parton Kvangesuvan is. A világháborút befejező béketárgyalások Szíriát adták mandátumként neki.

Ha még az Ausztráliát övező óceáni szigetvilágban fekvő Új-Kaledoniát, a Társaság-, Márkézász-, Tutuai-szigeteket és az Új-Hebridákat is tekintetbe vesszük, akkor előttünk áll a francia gyarmatbirodalom. Hatalmas terület: 11·4 millió km². Nagyobb, mint Európa és húszszorosa az anyaországnak. Kiterjedésre tehát a világ harmadik nagy állama. Az angol birodalomnak azonban csak egynegyede, az oroszénak pedig csupán a fele. 62 millió lakosa csak másfélszerese Franciaországénak. Messze elmarad az angol birodalom, Kína, a Szovjetunió és az USA mögött. Ezek mindegyikének több mint 100 millió a lakosa és csupán Japánban él birtokaival együtt annyi, mint Franciaországban gyarmataival együtt. E csekély lélekszámban visszatükröződik az afrikai birtokok, főként pedig a Szahara néptelensége. A rabszolgavadászatot még most sem heverte ki Afrika.

A francia birodalom a félmillió km² nagyságú és 40 millió lakosú anyaországot is számítva éppenúgy kiterjed mind az öt világrészre, mint az angol világbirodalom. Csakhogy míg az utóbbinak csak Dél-Amerikában van csekély részesedése, addig Franciaország tulajdonképpen afrikai hatalom. Francia-Afrika olyan nagy, mint Európa, de nincs még annyi lakosa sem, mint az anyaországnak. Ausztráliai szigetei együttvéve akkorák, mint a Duna—Tisza-köze (35.000 km²) és lakosuk sincs több, mint Szegednek és Kiskundorozsmának együtt. Amerikai gyarmatai a trianoni Magyarországgal egyenlő nagyok, de csak a délamerikai Francia Guyana nagyobb ország. A maradék néhány sziget éppencsak felülmúlja Debrecen határának nagyságát. Az ázsiai birtok akkora, mint Franciaország Nagybritanniával együtt, de Írország nélkül, viszont 25 millió lakosával jól elmarad e két ország közel 90 millió lakosa mögött. Az angol birodalom előnyösebb helyzete tehát már abban is kifejezésre jut, hogy, Dél-Amerikát kivéve, mindegyik földrészen tekintélyes nagyságú birtoka van.

De előnyösebb a világhelyzete abban is, hogy minden éghajlatból van része. Ez pedig a növényi és állati termékek nagy változatosságát jelenti. A francia birodalom ugyan átlépi az egyenlítőt és átterjed a déli féltekére, csakhogy ezen a részen Madagaszkár az egyetlen számottevő birtok, a többi apró sziget. Mennyivel többet ér ezen a féltekén az angol Dél-Afrika és Ausztrália! A francia gyarmatbirodalom zöme az egyenlítő és az északi szélesség 35°-a (az anyaországgal együtt az 50°-a) közt fekszik. Nagyobb része a forró, kisebb része a mérsékelt forró és mérsékelt éghajlaton van. A forró öv azonban nem kedvez az európai embernek. A franciák nincsenek olyan sokan, hogy földjük el ne tudná tartani őket. A kivándorlásra tehát csak akkor gondolnak, ha sokkal jobb életre van kilátásuk, mint otthon. Már pedig Indokínában, Francia-Nyugat-Afrikában és az Egyenlítői Afrikában a forróság és a mocsarak okozta lázak annyira megviselik a fehér embert, hogy nagyon elszántnak kell lennie annak, aki a maga jószántából itt próbál szerencsét. E helyeken kevés ültetvényes, kereskedő, néhány katona, meg tisztviselő képviseli az anyaországot. Összes gyarmatain kb. egy millió a francia és ezeknek is ⁸/₁₀-e Algériában él. A Francia-, Spanyol-, Olasz-, Németországgal, Ausztria-Magyarországgal és a Balkán-félszigettel megegyező nagyságú Francia Egyenlítői Afrikában még 3000 francia sincs és a majdnem Szovjet-Oroszországgal egyforma nagy Francia-Nyugat-Afrikában is a 14·5 millió néger között 12—15.000 francia él.

Ha nem is olyan sokféle a terméke, mint az angol birodalomnak, azért az övé is számottevő. Az ázsiai birtokok rizst, pamutot, kacsukot, fűszereket (főként borsot), teát, az ausztráliaiak kókuszdiót, az amerikaiak cukrot, rumot, kakaót, értékes fákat, az egyenlítővidéki afrikaiak pálmamagot és olajat, kakaót, trópusi fákat, az afrikai szigetek kávé, cukrot, vaníliát, dohányt, rizst, kakaót, teát, fűszereket nyujtanak. Új-Kaledónia értékes ásványai a nikkel, kobalt és a króm, az óceániai szigetekéi a műtrágyának használt foszfátok. Afrika élő állatokat, húst és bőrt is ad.

Mindezeket azonban felülmúlja Észak-Afrika termelése. Meglátszik, hogy legközelebb van az anyaországhoz, hiszen csak a Földközi-tenger választja el tőle. Marseille-ből⁸ másfél-két nap alatt eljut a hajó az észak-afrikai kikötőkbe. Főhajlata is közel áll Dél-Franciaországéhoz, ezért itt telepedett le a legtöbb francia kivándorló. Főként Algériában. E 800.000 franciának a munkássága egészen európai rendszerű gazdálkodást alakított ki a gyarmaton. Bőven termesztik a búzát. Bár az anyaország a világ negyedik búzatermesztője, sohasem volt elég a sok búzakenyeret evő franciáknak a saját termésük. Régebben politikai okokból orosz búzát vettek, most azonban már Algériából, Tunizijából vásárolták. Az anyaország élelmezését nagyon próbára teszi majd, hogy ezt a területet a mostani politikai események elválasztották tőle. A francia híres vincer, az ország a világ első bortermelője; nem csoda, ha ezekben a gyarmatokban is meghonosította a szőlőt. Algéria már a világ negyedik bortermelő országa. Tunizia is sokat termeszt beőle. Minthogy pedig a mohamedán arab, Észak-Afrika bennszülött lakossága nem issza, a termés nagy része a francia borkereskedőkhez kerül, ők meg a világ minden részébe szállítják a francia borokkal együtt. Ezt a mi borkereskedelmünk, főként pedig a tokaji borkivitel erősen megérzi. Nagy az olivolajtermelés. Kiválnak a középeurópai és déli gyümölcsök termesztésében is. A párizsi nagy vásárcsarnokban minden hajnalban megjelennek az algériai friss zöldségfélék. A termelés előmozdításáról öntözés gondoskodik. Gátakkal duzzasztották meg az Atlaszból lefolyó vizeket és sok ártézi kutat fúrtak, hogy a hosszantartó szárazság idejében is eláraszthassák a földeket. Az északafrikai gyarmatok déli része, különösen Algériáé, már mélyen benyúlik a Szaharába. E kutakkal itt 22 óázist létesítettek s ezek egyrésze termeszt a párizsiak számára a zöldeget. A tengerparttal nagyjában párhuzamosan haladó Atlasz hegyláncai közt sós tavakkal borított pusztaságok vannak. Sajátságos fűvét, az alfát vagy halfát a papírgyárak veszik meg. Az ásványok közt Algéria és Tunizia sivatagos részében sok a foszfát, de az Atlasz vasércének is nagyon örül a francia vasipar. Otthon úgy sincs sok belőlük. Marokkó hegyei tele vannak mindenféle ércekkel, de ezeket még nem tárták fel eléggé, még kevésbé Madagaszkáréit. Pedig a gyarmati kiállításon valóságos ásványtár volt a sziget pavillonja.

Mindezek után érthető, ha Franciaország legfőbb behozatali és kiviteli országai a saját gyarmatai. Összes behozatalának $\frac{1}{4}$ -e onnan származik, összes kivitelenek $\frac{1}{3}$ -a odairányul. Még a szomszédos államokkal is sokkal kisebb a külkereskedelme. Az előzmények után természetes, hogy a legjobb vevője és eladója Algéria. A gyarmatokba küldött áruknak — ez leginkább szövet és fémáru — a felét ez a gyarmat veszi meg és az összes

⁸ Ejtisd: marszej.

gyarmatoktól együttvéve sem vesz annyit, mint Algériától. E gyarmat kivételének 90%-a az anyaországba irányul és szükségletének 80%-át onnan fedezi. Tunizia külkereskedelmén már észre lehet venni, hogy olasz lakossága több, mint a francia, de azért áruinak fele mégis Franciaországba megy és behozatalának $\frac{2}{3}$ -át onnan szerzi meg. Indokínával is nagy a forgalma, de ez korántsem olyan értékes terület, mint Észak-Afrika. Távol is van tőle és ami még fontosabb, közelebb van Japánhoz és Kínához. A japáni is, a kínai is ügyes kereskedő.

A többi gyarmat egyelőre minden értékes terméke mellett nem sok jövedelmet hoz az anyaországnak. Még sok tőkét kell befektetni a vízszabályozásokba, ültetvényekbe, közlekedésbe és főként még több franciának kellene odamenni, hogy kincseit felhasználják. A francia azonban nem vágyódik el szülőhazájából, nincsenek is sokan. Magának az anyaországnak is egyre több gondot okoz, miként csalogassa vissza a parasztot a városok gyáraiból elhagyott, parlagon heverő földjeihez, falvaiba.

Míg a francia nép zöme közönyös gyarmatai iránt és csak azt látja fontosnak, hogy megritkult hadserege sorait néger katonákkal erősítheti meg, az angolokat, de még inkább az amerikaiakat nagyon is érdeklik. Már is sok amerikai szakember vetette rá magát a gyarmatok földjének, viszonyainak vizsgálatára.

Márton Béla

NÉPRAJZ ÉS NÉPMŰVÉSZET

Kedves Hallgatóim!

Bizonyára gyakran hallják emlegetni mindkét szót, melyet az előadás címül mondtam. De sokszor kimondunk valamit s nem nagyon nézünk a kimondott szó mögé: mit is jelent tulajdonképen? Nem fog tehát ártani, ha a mai előadás keretében azzal foglalkozunk: mi a néprajz és mi a népművészet? Nem fog ártani annak ellenére, hogy mindkét fogalom neve „nép”-pel kezdődik: NÉPrajz és NÉPművészet, — tehát úgy kellene lennie, hogy az így érdekelt falu népe legjobban tudja, mi is az, amiről beszélni akarunk. A falut azonban elsősorban a mindennapi kenyérért vívott kemény harc foglalja le és csak e harc sikerének biztosítása után következhetik olyan dolgokkal való foglalkozás, mint ezek is, amelyek már inkább a tudomány, a rendszerezett ismeretek közé tartoznak. Bár vannak olyan részletei, melyek nemcsak a mindennapi életbe kapcsolódnak, de egyenesen létérdekűek, hasznosíthatók, jövedelmezővé tehetőek, azonban ezt is csak akkor érhetjük el, ha a reájuk vonatkozó ismereteket minél szélesebb körben terjesztjük.

Szenteljünk tehát egy kis időt a néprajz és népművészet megismerésének. És lássuk először: mi a néprajz?

A néprajz: tudomány. És pedig olyan tudomány, mely a nép testi-lelki tulajdonságait, szellemének mindenféle megnyilvánulását, életének összes anyagi és lelki, külső és belső jelenségeit felöleli, a népismeretet rendszeres egészbe foglalja s a rendszerbe foglalás alapján egyetemes érvényű elvek és törvények megállapításához jut.

Ez így elmondva, talán nehézkesen hangzik, magyarázzuk meg tehát könnyebben. Gondoljunk el így: A falu népe éli a maga életét, műveli föld-